

ĐỊNH HƯỚNG GIÁ TRỊ THẨM MỸ Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

NGUYỄN THU NGHĨA *

Ngày nhận bài: 13/10/2021

Nhận kết quả phản biện: 01/12/2021

Duyệt đăng: 11/3/2022

Tóm tắt: Giá trị thẩm mỹ có một vai trò rất quan trọng đối với sự phát triển văn hoá và con người. Nó trở thành một trong những động lực phát triển con người về mặt trí tuệ, đạo đức và đặc biệt là về khả năng sáng tạo. Chính vì vậy, việc định hướng giá trị thẩm mỹ là vô cùng cần thiết. Trên cơ sở trình bày một số vấn đề chung về giá trị thẩm mỹ, định hướng giá trị thẩm mỹ; quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam và một số hoạt động định hướng giá trị thẩm mỹ; bài viết nêu ra các vấn đề đang đặt ra và đề xuất một số giải pháp để định hướng giá trị thẩm mỹ ở Việt Nam trong thời gian tới.

Từ khóa: Định hướng giá trị; giá trị thẩm mỹ; thẩm mỹ; Việt Nam.

Đặt vấn đề
Định hướng giá trị thẩm mỹ là định hướng cách nhận thức, thưởng thức, đánh giá, sáng tạo giá trị thẩm mỹ cho chủ thể thẩm mỹ. Nhờ sự định hướng đúng đắn mà chủ thể thẩm mỹ có năng lực phát hiện, khám phá, đánh giá, thâm nhập sâu hơn vào thế giới cái đẹp, cái cao quý; loại bỏ được cái phi thẩm mỹ, giá trị thẩm mỹ lạc hậu, đồng thời nâng cao trình độ và năng lực thẩm mỹ. Việc định hướng giá trị thẩm mỹ ở Việt Nam hiện nay rất quan trọng vì nó góp phần xây dựng nền tảng tinh thần của xã hội và sự phát triển toàn diện con người Việt Nam; làm phong phú và sâu sắc thêm giá trị nhân văn và giá trị tinh thần tốt đẹp, góp phần hạn chế, ngăn chặn, khắc phục các xu hướng tiêu cực nảy sinh trong đời sống xã hội.

1. Một số vấn đề chung về giá trị thẩm mỹ và định hướng giá trị thẩm mỹ

Giá trị thẩm mỹ là loại giá trị đặc biệt tồn tại trong đời sống vật chất cũng như tinh thần của con người, có khả năng thoả mãn nhu cầu, lợi ích về mặt thẩm mỹ của con người, có ý nghĩa thiết thực và tích cực đối với đời sống xã hội. Đặc điểm nổi trội của giá trị thẩm mỹ so

với các loại giá trị khác đó là không vụ lợi và gắn bó trực tiếp với cái đẹp từ hình thức đến nội dung.

Giá trị thẩm mỹ là thành quả xã hội hóa lao động của con người theo các quy luật của cái đẹp. Giá trị thẩm mỹ thể hiện ở nhiều lĩnh vực khác nhau của đời sống xã hội từ vẻ đẹp của thiên nhiên đến những tác phẩm nghệ thuật như âm nhạc, văn chương, điện ảnh, hội hoạ, kiến trúc, điêu khắc, nhiếp ảnh... đến lối sống, ứng xử, giao tiếp của con người. Theo tác giả Nguyễn Văn Phúc: “Giá trị thẩm mỹ không phải là một giá trị thuần túy tách rời khỏi các giá trị ngoài thẩm mỹ... giá trị thẩm mỹ chính là sự thăng hoa bản chất người từ các giá trị thực dụng, giá trị đạo đức, giá trị nhận thức, giá trị tư tưởng... Điều này có thể lí giải vì sao trên tất cả các hoạt động của con người đều có thể bộc lộ giá trị thẩm mỹ. Chẳng hạn, người ta có thể nói đến vẻ đẹp của lao động, của giao tiếp, của đức hạnh, thậm chí của cả công thức vật lý học của Anhxtanh” [6, tr.52].

Giá trị thẩm mỹ, về bản chất, là sự lựa chọn của một cộng đồng người trong xã hội được đánh giá và lưu giữ từ nhu cầu của xã hội. Con người tạo ra giá trị thẩm mỹ thông qua các hoạt động thực tiễn. Giá trị thẩm mỹ có khả năng tác động đến các hoạt động sáng tạo của

* Viện Triết học - Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

con người trên nhiều lĩnh vực khoa học, chính trị, nghệ thuật. Nó tạo ra niềm vui, khát vọng; hướng con người đến tự do chiếm lĩnh cái đẹp, từ hồi ức quá khứ, khám phá hiện tại và ước mơ về tương lai. Giá trị thẩm mỹ hướng con người tới cái đẹp, cái cao cả, cái anh hùng.

Giá trị thẩm mỹ của con người Việt Nam được hình thành trong tiến trình lịch sử hàng ngàn năm lao động và chiến đấu, dựng nước và giữ nước. Nó trở thành bản lĩnh thẩm mỹ, nhân cách thẩm mỹ của con người Việt Nam, được người người kế tiếp nhau gìn giữ và phát triển. Giá trị thẩm mỹ rất đa dạng, phức tạp nên trong việc lưu giữ, lựa chọn và đánh giá các giá trị thẩm mỹ có rất nhiều quan điểm khác nhau. Do đó, cần thiết phải định hướng giá trị thẩm mỹ.

Định hướng giá trị là hoạt động nhằm hướng tới một giá trị nào đó mà phấn đấu, hành động. Định hướng giá trị thẩm mỹ là sự tìm kiếm, phát hiện, khẳng định của chủ thể đối với những gì là giá trị đối với nó trong đời sống thẩm mỹ. Định hướng giá trị thẩm mỹ là định hướng các hoạt động tuân theo những quy luật của cái đẹp. Việc định hướng giá trị thẩm mỹ giúp con người tiếp cận, tìm hiểu về cái đẹp, nhận diện được đâu là giá trị thẩm mỹ, đâu là cái phản thẩm mỹ, từ đó, góp phần hoàn thiện nhân cách con người, giúp con người có năng lực sáng tạo cao và khát vọng vươn tới cái đẹp, cái cao cả. Định hướng giá trị thẩm mỹ con người Việt Nam chính là các hoạt động nhằm làm cho những cái đẹp của con người Việt Nam không ngừng phát triển, lan tỏa và bồi đắp thêm.

Định hướng giá trị thẩm mỹ có vai trò rất quan trọng đối với đời sống xã hội. Định hướng giá trị thẩm mỹ trong hệ thống các giá trị xã hội theo hướng mở đường sẽ làm cho sự vận động của xã hội luôn luôn có sức sống, thúc đẩy con người lao động. Định hướng giá

trị thẩm mỹ sẽ làm cho con người phong phú về mặt tình cảm, nhân đạo về mặt đạo đức và chấp nhận mọi sự đổi thay các giá trị trên cơ sở lòng khoan dung và quy luật của cái đẹp. Định hướng giá trị thẩm mỹ còn có tác dụng nâng cao trình độ nhận thức và hưởng thụ cái đẹp; nhận diện và nhạy cảm với các hiện tượng phản giá trị, ngăn ngừa, lọc bỏ các hiện tượng phi thẩm mỹ, ngăn cản cái xấu, cái ác, cái giả xâm nhập vào mỹ cảm của con người.

Trong xu thế phát triển chung của xã hội, trong điều kiện đổi mới cũng như mở cửa, hội nhập sâu rộng như hiện nay thì các chuẩn mực thẩm mỹ, tiêu chí thẩm mỹ cũng vận động không ngừng. Việc định hướng giá trị thẩm mỹ không chỉ xây dựng nền tảng tinh thần của xã hội, làm sâu sắc thêm chủ nghĩa nhân văn và các giá trị tinh thần cao quý mà còn góp phần xây dựng và phát triển nhân cách con người Việt Nam.

2. Quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam về định hướng giá trị thẩm mỹ và hoạt động định hướng giá trị thẩm mỹ ở Việt Nam

Nhận thức được vai trò và tầm quan trọng của việc định hướng giá trị thẩm mỹ đối với con người Việt Nam, Đảng và Nhà nước trong nhiều văn bản, nghị quyết đã nêu rõ việc định hướng giá trị thẩm mỹ con người Việt Nam trong thế kỷ mới - thế kỷ XXI phải: “Khẳng định, tôn vinh cái đúng, cái tốt đẹp, tích cực, cao thượng; nhân rộng các giá trị cao đẹp, nhân văn” [1, tr.50]. Định hướng giá trị thẩm mỹ phải là định hướng lớn và quan trọng việc xây dựng và phát triển các giá trị con người Việt Nam ở thế kỷ XXI.

Định hướng giá trị thẩm mỹ con người Việt Nam không đơn giản, một chiều mà cần phải phát triển toàn diện. Đại hội XIII xác định định hướng phát triển con người và xây dựng nền văn hóa, trong đó có các định hướng

thẩm mỹ con người Việt Nam là: “Phát triển con người toàn diện và xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc để văn hóa, con người Việt Nam thực sự trở thành sức mạnh nội sinh, động lực phát triển đất nước và bảo vệ Tổ quốc. Tăng đầu tư cho phát triển sự nghiệp văn hóa. Xây dựng, phát triển, tạo môi trường và điều kiện xã hội thuận lợi nhất để khơi dậy truyền thống yêu nước, niềm tự hào dân tộc, niềm tin, khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc; tài năng, trí tuệ, phẩm chất của con người Việt Nam là trung tâm, mục tiêu và động lực phát triển quan trọng nhất của đất nước”[2, tr.115-116].

Để phát triển giá trị thẩm mỹ con người Việt Nam, Đảng khẳng định: “Tập trung nâng cao chất lượng, hiệu quả của các loại hình văn hoá, văn nghệ. Có kế hoạch, cơ chế và giải pháp xử lý đúng đắn mối quan hệ giữa bảo tồn và phát huy các giá trị văn hoá, lịch sử truyền thống dân tộc trong xây dựng con người, phát triển kinh tế - xã hội. Chú trọng nâng cao giá trị tư tưởng, nghệ thuật, đồng thời bảo đảm tự do, dân chủ trong sáng tạo văn học, nghệ thuật; khuyến khích những tìm tòi mới làm phong phú thêm bản sắc văn hoá Việt Nam; hạn chế các lệch lạc, các biểu hiện chạy theo thị hiếu tầm thường. Quan tâm, tạo điều kiện phát triển văn hoá, văn nghệ của các dân tộc thiểu số. Tiếp tục đổi mới nội dung, phương thức hoạt động của các hội văn học, nghệ thuật, tập hợp đông đảo văn nghệ sĩ tham gia; khuyến khích tự do sáng tạo, thực thi quyền tác giả”[2, tr.145].

Trên cơ sở các định hướng lớn của Đảng, trong thời gian qua, các cấp bộ ngành, tổ chức đã có nhiều hoạt động định hướng giá trị thẩm mỹ. “Công tác tuyên giáo bao quát nhiều mặt trong lãnh đạo, quản lý đất nước và trong đời sống xã hội: Nghiên cứu, giáo dục lý

luận chính trị; bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch; tuyên truyền, cổ động; văn hóa - văn nghệ, báo chí - xuất bản, thông tin đối ngoại; giáo dục, khoa học, công nghệ, các vấn đề xã hội”[4]. Ban Tuyên giáo Trung ương đã kịp thời định hướng chỉ đạo, phản bác các thông tin xấu độc liên quan đến văn hoá, ngăn chặn việc phát tán vào trong nước nhiều tài liệu, phim ảnh, sách báo có nội dung xuyên tạc, không phù hợp với thuần phong, mỹ tục. Đồng thời, tích cực chỉ đạo các cơ quan báo chí tăng cường đăng tải những thông tin tích cực, có sức thuyết phục đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch điển hình, xây dựng các chuyên mục hay, thu hút sự quan tâm theo dõi của nhiều độc giả để lan tỏa các thông tin tích cực, góp phần định hướng nhận thức, tư tưởng của cộng đồng mạng, trong đó có chú trọng định hướng các giá trị tốt đẹp của dân tộc và nhân loại.

Từ năm 2018, để lan tỏa, nhân lên những giá trị văn hóa, giá trị thẩm mỹ trong đời sống xã hội, tôn vinh những thành quả to lớn của các nhà khoa học, các tác giả, dịch giả, đội ngũ những người làm sách, Việt Nam tổ chức Giải thưởng Sách Quốc gia. Giải thưởng Sách Quốc gia là giải thưởng của Nhà nước được tổ chức hàng năm, nhằm tôn vinh những cuốn sách, bộ sách có giá trị nổi bật về nội dung tư tưởng, tri thức, thẩm mỹ; vinh danh các tác giả, dịch giả, nhà khoa học và những người làm xuất bản đã góp phần phát hiện, lưu giữ, quảng bá những tác phẩm giá trị đến đông đảo bạn đọc; thúc đẩy sự nghiệp xuất bản phát triển theo đúng hướng và phù hợp với xu thế hội nhập[7].

Hội đồng Lý luận, phê bình văn học, nghệ thuật Trung ương đã có nhiều hoạt động thiết thực góp phần nâng cao chất lượng, hiệu quả của công tác lý luận, phê bình và sự phát triển của văn học, nghệ thuật. Thông qua các cuộc

hội thảo được tổ chức với quy mô lớn đã góp phần tạo sức chuyển biến tích cực trong nhận thức, tư tưởng và chỉ đạo thực tiễn trong quản lý văn hóa - văn học, nghệ thuật thời kỳ mới; khơi dậy ý thức, năng lực sáng tạo và trách nhiệm công dân, trách nhiệm xã hội của những người làm công tác phê bình văn học, nghệ thuật, các văn nghệ sĩ.

Các Hội văn học, nghệ thuật từ Trung ương đến địa phương ở 63 tỉnh, thành phố phát huy tối đa tinh thần dân chủ, khuyến khích tự do, tìm tòi sáng tạo của người nghệ sĩ để có nhiều tác phẩm văn học, nghệ thuật hay, phản ánh sâu sắc hiện thực đất nước, con người Việt Nam trong đấu tranh xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, đề cao chủ nghĩa yêu nước và các giá trị chân, thiện, mỹ. Các hội văn học, nghệ thuật căn cứ vào chức năng, nhiệm vụ của mình định hướng cho hội viên có tư tưởng đúng đắn trong quá trình khai thác đề tài, có ý thức trong việc giữ gìn, phát huy những giá trị nghệ thuật, nâng cao giá trị thẩm mỹ trong từng tác phẩm, định hướng để sự phát triển của nghệ thuật dân tộc giữ được vẻ đẹp truyền thống, hồn cốt dân tộc.

Các phương tiện thông tin đại chúng trong đó có báo chí, phát thanh truyền hình đang phát huy được vai trò của mình trong việc định hướng các giá trị thẩm mỹ cho nhân dân, chống lại cái xấu, cái ác. Mỗi nhà báo chân chính là người chiến sĩ trên mặt trận thông tin.

3. Một số giải pháp nâng cao hiệu quả định hướng giá trị thẩm mỹ hiện nay

Có thể khẳng định, từ những định hướng của Đảng, các chính sách của Nhà nước, những cố gắng của các nhà văn hoá, các văn nghệ sĩ trong thời gian qua đời sống thẩm mỹ Việt Nam có nhiều biến đổi và phát triển mới,

đạt được nhiều thành tựu. “Văn học, nghệ thuật nước ta tiếp tục kế thừa, phát huy các giá trị bền vững của dân tộc được hun đúc, chắt lọc qua hàng nghìn năm lịch sử. Đó là chủ nghĩa yêu nước, chủ nghĩa nhân văn, là bản sắc văn hóa dân tộc kết hợp với tinh hoa văn hóa nhân loại, nhằm xây dựng nhân cách, đạo đức, lối sống, tâm hồn, cốt cách con người Việt Nam” [5, tr.402]. Con người Việt Nam trong thời kỳ đổi mới phát huy được bảy đặc tính cơ bản là “yêu nước, nhân ái, nghĩa tình, trung thực, đoàn kết, cần cù, sáng tạo”.

Tuy nhiên, với sự phát triển vô cùng nhanh chóng và mạnh mẽ của cơ chế thị trường ở nước ta trong thời kỳ hội nhập, nhiều các hiện tượng thẩm mỹ tiêu cực và phức tạp đã xuất hiện trên mạng toàn quốc và toàn cầu đã đặt ra những vấn đề đối với việc định hướng giá trị thẩm mỹ. Quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đô thị hóa đất nước tạo nên những phát triển rất mới, rất lạ trong việc hưởng thụ, đánh giá và sáng tạo các sản phẩm thẩm mỹ. Đáng chú ý là các sản phẩm văn hóa độc hại du nhập vào nước ta vô tổ chức, làm suy đồi đạo đức xã hội nhất là thanh niên hết sức đáng lo ngại.

Trong hệ thống các giá trị thẩm mỹ con người Việt Nam hiện nay đang có những biểu hiện tiêu cực đáng lo ngại; những biểu hiện xa lạ, nảy sinh những yếu tố chuyển hướng thiếu lành mạnh, ảnh hưởng không nhỏ tới hệ thống giá trị thẩm mỹ nói riêng và bản sắc văn hoá truyền thống dân tộc nói chung. “Đạo đức, lối sống trong gia đình, học đường, xã hội có mặt xuống cấp đáng lo ngại, gây bức xúc cho xã hội... Môi trường văn hoá có những mặt chưa thực sự lành mạnh, trái với thuần phong mỹ tục và truyền thống văn hoá dân

tộc”[3, tr.72]. Thực trạng trên đang đặt ra những vấn đề đòi hỏi phải nâng cao hiệu quả định hướng giá trị thẩm mỹ ở Việt Nam.

Do đó, để nâng cao hiệu quả định hướng giá trị thẩm mỹ con người Việt Nam trong thời gian tới, theo chúng tôi cần thực hiện một số giải pháp như sau:

Thứ nhất, nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của giá trị thẩm mỹ và định hướng giá trị thẩm mỹ trong đời sống của con người Việt Nam, đồng thời, nâng cao nhận thức của hệ thống chính trị trong việc chỉ đạo, định hướng xây dựng và hoàn thiện các chuẩn mực về giá trị thẩm mỹ ở Việt Nam đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững đất nước.

Thứ hai, hình thành giá trị thẩm mỹ trong giáo dục, đẩy mạnh tuyên truyền, giáo dục giá trị thẩm mỹ con người Việt Nam trong xã hội bằng nhiều hình thức phong phú, linh hoạt: Mỗi người tự giáo dục tuân theo các chuẩn mực xã hội; giáo dục gia đình; giáo dục ở cấp độ xã hội thông qua các phương tiện thông tin đại chúng, có định hướng chặt chẽ theo định chuẩn tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc; giáo dục trường quy; định hướng các giá trị thẩm mỹ con người Việt Nam bằng những tác phẩm, công trình có giá trị thẩm mỹ cao.

Tài liệu tham khảo:

- [1] Đảng Cộng sản Việt Nam (2014), *Văn kiện Hội nghị lần thứ chín Ban Chấp hành Trung ương Khóa XI*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội.
- [2] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập I, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập II, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [4] Hiền Hòa (2020), *Làm sáng tỏ hơn vị trí, vai trò và những thành tựu quan trọng của công tác tuyên giáo*, <http://dangcongsan.vn>
- [5] Hội đồng Lý luận Trung ương (2014), *Phân đấu sáng tạo nhiều tác phẩm văn học, nghệ thuật có giá trị tư tưởng và nghệ thuật cao*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [6] Nguyễn Văn Phúc (1991), *Giá trị thẩm mỹ và chất lượng nghệ thuật*, *Tạp chí Triết học*, số 4.
- [7] Tô Uyên (2019), *Giải thưởng Sách Quốc gia lần 2: Giải A lên đến 100 triệu đồng*, <https://vov.vn>

Thứ ba, để thực hiện tốt việc định hướng giá trị thẩm mỹ con người Việt Nam hiện nay cần tập trung những nguồn lực phát triển. Hiện nay, chúng ta mới thực hiện được một phần vì cơ sở vật chất và tổ chức thực hiện còn nhiều khó khăn về nguồn nhân lực, vật lực, tài lực, các nhà chuyên môn thiếu, cơ sở đào tạo khó khăn; phương tiện đào tạo nghèo nàn, sơ sài...

Kết luận

Trong những năm vừa qua hoạt động định hướng giá trị thẩm mỹ ở Việt Nam đã đạt những thành tựu to lớn góp phần xây dựng con người Việt Nam có nhu cầu thẩm mỹ lành mạnh, thị hiếu thẩm mỹ đúng đắn, lý tưởng thẩm mỹ tiên tiến với lòng yêu nước nồng nàn. Tuy nhiên, trong hoạt động định hướng giá trị thẩm mỹ vẫn còn một số vấn đề đặt ra. Do vậy, cần phải có các giải pháp toàn diện hơn nữa góp phần giúp con người Việt Nam phát triển mạnh mẽ về trí tuệ, trong sáng về đạo đức và nâng cao khả năng hưởng thụ, thưởng thức, đánh giá, sáng tạo cái đẹp trong quá trình phát huy những giá trị thẩm mỹ truyền thống tốt đẹp và tiếp biến những thành quả thẩm mỹ tiến bộ của nhân loại.